

NOROGGA SÁMIID RIIKKASEARVI
VUONA SÁMIJ RIJKASIEBRRE
NØØRJEN SAEMIEJ RIHKESIEBRRE
NORSKE SAMERS RIKSFORBUND
NORWEGIAN SAAMI ASSOCIATION

PRINSIPPROGRAM 2021 – 2025

- 1 SAMETINGET
- 2 RETTEN TIL LAND OG VANN
- 3 GRENSELØST SÁPMI
- 4 SPRÅK
- 5 DIGITALISERING OG TEKNOLOGI
- 6 HELSE OG OMSORG
- 7 BÆREKRAFTIGE SAMISKE NÆRINGER
- 8 MILJØ OG KLIMA
- 9 NATUR- OG AREALFORVALTNING
- 10 OPPLÆRING OG BARNEHAGER
- 11 HØYERE UTDANNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING
- 12 KULTUR OG IDRETT
- 13 FILM, TV OG SAMISK MEDIA
- 14 DUODJI OG SAMISK DESIGN
- 15 LIKEVERDIG SÁPMI
- 16 INTERNASJONALT SAMARBEID
- 17 LIVSSYN OG ÅNDELIGE VERDIER

NSRs GRUNNSYN

Vi samer er ett folk, med eget språk, kultur og historie. Vi har i kraft av dette rett til selvbestemmelse og rett til utvikling av vår egen kultur, våre egne språk og samfunnsliv.

NSR mener at vi samer selv har rett til å forvalte fortiden, styre nåtiden og forme framtiden på våre egne premisser. Denne retten betyr også at vi sammen med andre har et ansvar for å sikre likeverd mellom mennesker, og sikre solidaritet og fredelig sameksistens mellom folk og folkegrupper.

1 SAMETINGET

Sametinget er samenes folkevalgte organ i Norge. Sametinget skal ha en fri og selvstendig rolle i forhold til norske styrende organer. Sametinget skal representere samene i Norge, og øve innflytelse i alle saker som angår samer.

NSR mener at alle samer skal oppleve at Sametinget sammen med andre samiske institusjoner og ansvarlige myndigheter jobber for dem, uansett hvilken bakgrunn de har. Sametinget skal utvikle og iverksette politikk. Sametinget og statlige myndigheter skal se til at samers rettigheter blir utøvd i praksis.

Vår rett til selvbestemmelse betyr at vi selv kan bestemme hvordan vi vil organisere og forvalte ulike saksområder.

NSR mener det også er naturlig at samefolket gjennom Sametinget har selvbestemmelse innenfor saksområder knyttet til språk, kultur, opplæring og samisk samfunnsliv. NSR vil at Sametinget skal ha frihet og ressurser til å organisere det politiske og faglige arbeidet på den mest hensiktsmessige måten. Dette kan bety at Sametinget kan velge ulike modeller for de ulike saksområdene. På sikt er målet at ett felles sameting skal representere samene som ett folk, uavhengig av statsgrenser.

2 RETTEN TIL LAND OG VANN

Rikdommene og ressursene som finnes i naturen i Sápmi danner grunnlaget for samenes liv, tradisjoner, kultur og eksistens. Gjennom generasjoner har samene vært knyttet til naturen og høstet av naturressursene i egne bosettingsområder. Uten natur fantes hverken liv eller grunnlag for oss selv. Land og vann og vi samer er derfor uløselig knyttet sammen.

Samefolket har opparbeidet seg eiendomsrett og råderett til områdene der samer tradisjonelt har bodd. Denne retten er opparbeidet via alders tids bruk og gjelder både naturressursene i havet, fjordene, vassdragene, elvene og på land. Statene må anerkjenne denne retten i lovgivning og forvaltning, og rettighetene skal ikke begrenses av statenes grenser. Samer har spesielle forbindelser til sine landområder og territorier.

Samene har gjennom generasjoner levd og virket i Sápmi, og med det opparbeidet seg tilhørighet til og forståelse for naturen og hvordan den best kan forvaltes og bringes videre til fremtidige generasjoner. Samenes kollektive rettigheter til landområder og naturressurser er etablert gjennom sedvane og alders tids bruk, og er beskyttet av internasjonalt lovverk, blant annet Folkeretten. NSR skal jobbe for at kollektive historiske rettigheter tilbakeføres samene som folk.

3 GRENSELØST SÁPMI

Sápmi danner grunnlaget for våre samfunn, våre språk og kultur. Våre språk, slektskap, landskap og næringer har eksistert lenge før statsgrensene ble opprettet. Samarbeidet om felles saker er derfor selvfølgelig. Kontakt og samarbeid mellom samiske folkevalgte organ, organisasjoner, næringer og naturlig tilhørende politikkområder er viktig. NSR er medlem av Samerådet, som har medlemsorganisasjoner fra alle sider av statsgrensene. NSR har gjennom representasjonen i Sametinget på norsk side vært en pådriver for utvikling av det samiske parlamentariske samarbeidet.

Et sterkere samisk samarbeid skal bygge ned barrierene som forhindrer reell samisk samfunnsutvikling. Sápmi trenger et sterkt system som bidrar til å løse felles utfordringer med felles løsninger innenfor alle felt. NSR arbeider derfor for felles løsninger og institusjoner for samene uavhengig av landegrenser, og at i grenseområder hvor det kreves eller er behov, skal ha felles samisk land-, vassdrags- og naturressursforvaltning. Det er et mål at samene i fremtiden skal representeres gjennom ett felles Sameting.

4 SPRÅK

For NSR er det grunnleggende at samer selv skal ha rett til å ta vare på og utvikle sine morsmål, uavhengig av hvor i Sápmi eller i Norge man bor, og uavhengig av hvor gammel man er. Samiske språk skal videreføres til neste generasjon, samiske språk er framtidens språk. Sametinget skal ha det overordnede ansvaret for hvordan det samiske språkarbeidet skal organiseres og finansieres. Både samiske og norske myndigheter må legge til rette for å bevare og fremme utvikling av samiske språk.

Samiske språk er blant de viktigste bærebjelkene i det samiske samfunnet. Språkene bærer i seg vår samiske kultur, kunnskap og verdier. NSR vil at alle samer skal sikres tilgang til samiske språkarenaer, samiske tjenestetilbud og muligheter for å bruke eget språk. Alle samer skal ha en rett til opplæring i og på samisk. Samtidig har voksne et individuelt ansvar for å lære seg, og også bruke språket, og samisktalende har ansvar for å motivere og oppmuntre til bruk av samisk. Hjemmet er den første og viktigste samiske språkarenaen, og en aktiv samisk språkpolitikk må understøtte språkvalg og språkbruk i hjemmet.

NSR vil at prinsippet om at samisk og norsk skal være likeverdige språk i Norge realiseres. Samiske språk skal være synlige i våre samfunn, dette inkluderer hele det samiske språkmangfoldet. Muligheten til å lære og bruke flere samiske språk må styrkes.

5 DIGITALISERING OG TEKNOLOGI

Teknologien utvikler seg raskt, og mange deler av samfunnslivet digitaliseres. For Sápmi kan det by på utfordringer, men også veldig store muligheter. NSR ønsker å bruke de mulighetene denne utviklingen gir til å styrke samiske språk, synliggjøre samiske stedsnavn, og fremme samisk kultur og næringer.

NSR mener det er en viktig oppgave for Sametinget å arbeide for at samiske språk blir tatt hensyn til i den digitale utviklingen. Alle offentlige digitale løsninger må finnes på og være tilpasset samiske språk.

Samtidig ønsker NSR å legge til rette for at digitale løsninger som brukes i hverdagen, kan finnes på samisk og ha samisk innholdsproduksjon. NSR vil også arbeide for at samiske næringer får nytte godt av teknologisk utvikling.

6 HELSE OG OMSORG

Samer skal selv være med å forvalte sin egen helsepolitikk. Helse- og sosialtilbudet må struktureres og organiseres på samiske premisser. Disse skal være tilpasset hver enkelt samiske brukers behov gjennom hele livsløpet.

Samer har rett til å bli forstått både språklig og kulturelt når vi oppsøker institusjoner innen helse- og sosialsektoren. Samer kan ha en livsforståelse som er annerledes enn det medlemmer av majoritetssamfunnet har. Rekruttering og utdanning av samiske helse- og sosialarbeidere er avgjørende for kvalitetssikring av helsetilbudet til de samiske brukerne. Samer skal ha relevant og oppdatert informasjon på samisk om sykdommer, behandlingsopplegg og hjelpetjenester.

Samisk folkemedisin må aksepteres som en del av helsetilbudet for den samiske befolkning. Samefolkets egne medisinske tradisjoner må respekteres og anerkjennes.

7 BÆREKRAFTIGE SAMISKE NÆRINGER

Næringene i Sápmi må være kulturelt, økologisk og økonomisk bærekraftige. Det samiske folket har bygget sin kultur på bærekraftig bruk av naturen, og de tradisjonelle samiske næringene som reindrift, fiske, jordbruk, duodji og utmarksnæringer er viktige for opprettholdelsen av samisk kultur. Forholdene må ligge til rette for at de tradisjonelle samiske næringene sikres og utvikles, både juridisk og i forvaltningen av næringene.

NSR ønsker innovasjon og utvikling av arbeidsplasser og næringvirksomhet i Sápmi, for å sikre bosetting og dermed videreføring av samisk språk og kultur for fremtidens generasjon. Næringsutvikling innen bærekraftige næringer må ha prioritet over ikke-bærekraftige. Eksempler på næringer NSR ønsker en stor satsning på er reiseliv, kulturnæringer og matproduksjon.

NSR vil også fremme innovasjon og utvikling av arbeidsplasser innen andre næringer, og styrke gründervirksomheten. Størst mulig økonomisk uavhengighet både som folk og enkeltindivider er en viktig del av samisk selvbestemmelse. Samisk eierskap over ressurser og bedrifter, både privat og kollektivt, er viktig for å skape arbeidsplasser samt styrke tilgangen til kapital for å etablere nye bedrifter.

8 MILJØ OG KLIMA

Den samiske kulturen er tett knyttet til naturen og miljøet, og miljø- og klimaendringer utgjør en stor trussel mot oss som folk. Det er i naturen grunnlaget for kulturen vår finnes, enten det er snakk om høsting, våre næringer som driver matproduksjon eller tilgang til materialer for duodji. Språkene våre er også tett knyttet til naturbruk og de samiske primærnæringene.

Globale klimaendringer kan ha katastrofale konsekvenser i Sápmi, blant annet for samiske næringer. NSR vil sikre at Sápmi er så godt rustet som mulig til å møte de klimaendringene som kommer. Klimaendringene har også store konsekvenser for urfolk på verdensbasis, og NSR vil fortsette å samarbeide med andre urfolk om klimaspørsmål internasjonalt.

NSR mener Norge må ta et ansvar for å bidra til kutt i CO₂-utslipp. Klimaendringer og såkalte klimaløsninger kan imidlertid ikke brukes som et argument for å sette bort samiske rettigheter og gjøre store arealinngrep i Sápmi. Når hensynet til urfolk settes bort til fordel for «grønne løsninger» så er det en uakseptabel form for grønn kolonisering. Dette mener NSR må unngås både i Sápmi og globalt.

9 NATUR- OG AREALFORVALTNING

Bruk av naturressurser skal bygge på de verdier samefolket har for bærekraftig bruk av naturen. For NSR er det selvsagt at det økologiske perspektivet og kravet om bærekraftig utvikling skal utgjøre fundamentet i all fremtidig politikk når det gjelder forvaltning av naturen.

Endret arealbruk i samiske områder kan bare finne sted dersom dette skjer i respekt for og ved aktiv etterlevelse av de internasjonale menneskerettighetene, inkludert urfolkernes rett til selvbestemmelse, retten til fritt, informert forhåndssamtykke og retten til landområder. Dette gjelder for all endret arealbruk, inkludert mineralutvinning, samferdsels-prosjekter og fiskeoppdrett.

NSR mener at det skal legges til rette for at man kan drive tradisjonell høsting og videreforedling av naturressurser. Vår kunnskap og våre ressurser forplikter oss til å være aktive pådrivere for å få etablert universelle urfolksstandarder hva angår forhold som etikk, miljø, eierskap og rettferdig utbyttefordeling. Selskaper som skal operere i våre områder skal følge slike regler.

10 OPPLÆRING OG BARNEHAGER

NSR mener at samene skal ha selvbestemmelse over utdanningens form og innhold. Dette innebærer samisk innflytelse over forvaltning av samisk utdanning, spesielt innholdet i den samiske skolen og kvalifiseringen av samiske lærere. Samarbeidet over riksgrensene når det gjelder skoleutvikling og læremidler er viktig.

Opplæringssystemet skal ta utgangspunkt i den samiske elevens og det samiske samfunnets behov. Samiske tradisjoner, språk, kultur og grunnleggende verdier må gjenspeiles gjennom hele utdanningssystemet, også i det fysiske opplæringsmiljøet.

Den samiske skolen skal ha høy kvalitet der samiske barn og unge får best mulig tilpasset samisk opplæringstilbud. Samiske barn og unge skal ha lik tilgang på læremidler som andre.

Alle samiske barn og unge skal ha individuell rett til opplæringstilbud i og på samisk, uavhengig av bosted. Samiske elever med særskilte behov må sikres et tilpasset opplæringstilbud og spesialpedagogisk bistand basert på samiske verdier.

Skolefritidsordningen er en integrert del av opplæringstilbudet, og skal også ha et samisk innhold for samiske barn.

Samiske barn og unge skal ikke oppleve diskriminering, rasisme og trakassering i skoler og barnehager.

Fordommer og rasisme mot samer kommer ofte fordi majoritetssamfunnet ikke innehar nok kunnskap om samer og samiske forhold. Derfor er det et viktig prinsipp at basiskunnskap om samer, samisk språk og samiske forhold skal inngå sterkere som en del av undervisningen for alle elever i Norge. Dette skal også gjenspeiles i lærerutdanningene.

11 HØYERE UTDANNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING

Vi samer har en grunnleggende rett til, og et selvstendig ansvar for å utvikle kunnskap om oss selv og våre omgivelser. Forskning på samer og samiske levninger skal ikke skje uten samtykke fra samer selv. Samefolket skal ha innflytelse over institusjoner og programmer for

kunnskapsutvikling og utdanning. Sametinget skal gi premisene for styringen av samisk høyere utdanning. Samiskspråklige kompetansemiljø skal samarbeide på tvers av statsgrensene.

Sametinget og institusjoner med kompetanse i samisk språk og kultur skal i samarbeid med andre utdanningsinstitusjoner samarbeide om å utarbeide utdanningsplaner som berører samer og samiske forhold.

Både den moderne, akademiske kunnskapen og den samiske tradisjonskunnskapen er viktige i utviklingen av det samiske samfunn. Samtidig har mange samer blitt fratatt muligheter til formell utdanning gjennom dårlig tilpassede tilbud for samer helt opp til vår tid. Det skal være tilrettelagt for at samer får voksenopplæring.

12 KULTUR OG IDRETT

Samiske kulturuttrykk

Kultur er det fellesskap av ideer, verdier og normer som et samfunn har og som man ønsker å føre videre til den kommende generasjonen. NSR mener at samefolket selv skal kunne styrke, bevare og fremme både moderne og tradisjonell samisk kultur.

Sametinget skal støtte opp om utvikling av samiske kulturelle uttrykk. Levende og sterke samiske lokalsamfunn og tradisjonelle næringer og levesett er viktige som fundament i produksjon av samisk kultur. De forskjellige samiske områdene har behov for å opprette og utvikle sine egne møteplasser og institusjoner for utvikling av samisk kultur.

Samiske møtesteder og institusjoner for kultur er viktige arenaer for samiske kunstutøvere fra hele det samiske området. Disse stedene gir samiske kunstnere og artister mulighet til å utøve og utvikle sine uttrykk. Dette er også viktige steder for utvikling av samisk identitet, samisk samfunnsdebatt og forståelse for samiske spørsmål.

Moderne og tradisjonelle samiske kunstarter er en del av vår moderne kulturarv, forståelse av oss selv og vår språklige rikdom. Gjennom de ulike kunstartene kan samfunnet drives fram med kritikk og debatt. Det er viktig at samisk språk blir brukt i utøvelsen av disse.

Samisk idrett

Reinkappkjøring, lassokasting og skiidrett er samiske sportsgrener som bidrar til å ivareta sterke historiske tradisjoner blant urfolk i Arktis. I tillegg finnes det gamle samiske idrettstradisjoner som ikke utøves i samme grad i dag. Nyere sportsgrener som fotball er også viktig for samisk ungdom.

Den samiske idretten er en viktig identitetsfaktor for samer. Det er viktig å ha arenaer der samer fra alle områder i Sápmi kan møtes til idrettsaktiviteter og konkurranser. Samiske idretts- og ungdomsorganisasjoner må gis muligheter til å arbeide med fellessamisk idrett og idrettsfaglige spørsmål.

13 FILM, TV OG SAMISK MEDIA

Film og TV-innhold på samisk er viktig. Det fremmer språket, er identitetsskapende og bidrar til at historien til det samiske folket fortelles, både til samer selv og til storsamfunnet. Det er viktig at det samiske folket har tilgang til samisk film og TV-innhold digitalt.

Samiske medier er viktig for samfunnsdebatt, demokrati og de samiske språkene. Samefolket har rett til ytrings- og informasjonsfrihet, og til å utvikle egne, frie og uavhengige medieinstitusjoner. Mediene skal gjenspeile mangfoldet i den samiske kulturen og de ulike samiske språkene. NSR mener at det er viktig å utvikle felles samiske plattformer for nyheter og debatt i Sápmi, for å styrke den grenseoverskridende samiske offentligheten.

Også norske medier har et ansvar for å bidra til et helhetlig samisk medietilbud. Det er spesielt viktig å gi samiske barn og unge et tilfredsstillende samiskspråklig medietilbud siden dette er viktig for språkutvikling og identitet.

14 DUODJI OG SAMISK DESIGN

Duodji

Samer har rett til å bevare, verne og videreutvikle duodji. Duodji bærer med seg viktige elementer fra samisk språk, kultur og historie. Kunnskap om og i duodji innbefatter ofte kunnskap om materiale, utførelse, produkt og tradisjoner.

Det samiske mangfoldet og regionale samiske særtrekk vises også gjennom duodji. Dette er en naturlig del av samers hverdag, og duodji har en viktig kulturbærende funksjon. Duodji er en samisk næring og en sentral del av den samiske kulturarven, og må derfor videreføres til nye utøvere og nye generasjoner.

Rettigheter til duodji har aldri blitt overdratt til andre. Ingen skal kunne kopiere eller produsere duodji uten tillatelse fra rettighetshaverne selv, og etablering av beskyttede kvalitetsmerker for samisk duodji er et viktig verktøy for å bevare autentisiteten og tradisjonene som er grunnlaget for duodji.

Samisk design

NSR mener samisk design har en naturlig plass i dagens Sápmi. Samisk design bruker samiske tradisjoner og kunstuttrykk, og skaper noe nytt og moderne. Samisk næringsliv er etter hvert svært mangfoldig og aktører som utvikler designprodukter basert på samisk kultur, symboler og tradisjoner utgjør en stor gruppe næringsdrivende. Disse aktørene baserer ofte produktutviklingen på duodji, men havner likevel utenfor det som anses for å være tradisjonell duodji. Aktørene driver også ofte i mindre skala, og har derfor behov for blant annet nettverk, veiledning og etableringsvirkemidler. For at den samiske kulturen skal videreutvikles og være en naturlig del av dagens moderne Sápmi er det viktig at det stimuleres til nyskaping og produksjon. Samiske designere skaper kulturuttrykk som er lette å bruke i hverdagen, og er dermed med på å synliggjøre samisk kultur i et moderne Sápmi. Det er viktig at det sikres finansiell støtte til ny samisk design, og at planene om merkevareordningen for ny samisk design realiseres.

15 LIKEVERDIG SÁPMI

NSR mener at Sápmi er for alle. Vi arbeider for et Sápmi hvor alle kan leve fri for diskriminering og ta del i samfunnslivet på like premisser, uavhengig av kjønn, seksuell legning, kjønnsidentitet, etnisitet, funksjonsnedsettelse, alder eller religiøs tilhørighet.

Alle skal kunne leve åpent som den de er og ha de samme mulighetene. For å virkeliggjøre dette hviler det et ansvar på det samiske samfunnet. NSR arbeider for å endre strukturer som bidrar til at noen ikke har de samme mulighetene, og NSR arbeider for å endre holdninger som fører til at noen ikke kan leve i åpenhet.

Tiltakene for et likestilt Sápmi må spenne vidt. Fra holdningsskapende arbeid i samfunnet, i skolesystemet og i arbeidslivet, til opplæring av personell innen profesjonsutdanningene.

16 INTERNASJONALT SAMARBEID

NSR vil bidra til urfolks og minoriteters grunnleggende rettigheter, og bidra i arbeidet for fred og nedrustning i verden. Internasjonale rettsregler er av avgjørende betydning for sikring av urfolks og minoriteters interesser. Det er derfor viktig at sameer er engasjert i internasjonalt arbeid i samarbeid med andre urfolk.

NSR skal samarbeide med organisasjoner, organer og statlige myndigheter som arbeider med å sikre urfolks og minoriteters rettigheter samt arbeider for nedrustning og fred. Samefolket skal være representert i internasjonale organer der det er naturlig.

17 LIVSSYN OG ÅNDELIGE VERDIER

Åndelige verdier og religion har alltid vært sentrale elementer i hverdagslivet til samefolket. NSR mener at samfunnet skal gi rom for ulike samiske livssyn og åndelige verdier. Det skal også stimuleres til aksept og toleranse for ulike typer livssyn og legninger innad i det samiske samfunnet.

Samisk kirkeliv skal utvikles i pakt med samisk selvforståelse og samiske tradisjoner. Samisk språk skal være selvfølgelig å bruke i kirkelige handlinger.